

N:o 133.

Af Herr C. V. Linder: Om ändring i Fattigvårdsförordningens stadgande angående hemortsrätt.

En stiftad lag har att afgifva vittnesbörd om sin profhaltighet dermed, att han under sin tillämpning visar sig svara emot de samfundsförhållanden, hvilka han skall tjena, samt derjemte förmå utan men för andra samhälleliga intressen främja det ändamål, för hvilket han är stiftad. När fattigvården här i landet upphörde att vara en församlingsangelägenhet och blef en kommunal, hade dermed vid den officiella fattigvårdens handhafvande synpunkten af kristlig barmhertighet eller ömmande omständigheter i oförutsedda fall egentligen upphört att vinna afseende; och man hade härvid endast statssamhällets kraf på obehindrad fortvaro gent emot armodets störande inflytelser i sigte. Grundsatsen härom finnes tillämpad i § 1 af nu gällande fattigvårdsförordning. Minderårig, som saknar medel för sin utkomst och derigenom kan hindras från att komma i åtnjutande af uppfostran samt i följd deraf från att varda en nyttig samhällsmedlem, skall erhålla fattigvård. Alderstigen, kroppsligt sjuk eller vanför eller lytt eller sinnessjuk samhällsmedlem, skall i saknad af medel till lifsuppehälle för att icke, lemnad åt sitt öde, utsättas för äfventyret att varda samhället ytterligare, icke blott till kostnad, utan äfven till men, också erhålla fattigvård. Andra grunder för bestämmande af fattigvård erkänner statssamhället icke ovilkorligen enligt nu gällande lagstiftning.

Att framträdande nöd kunnat och fortfarande kan i stöd af denna lagstiftning afhjelpas eller bemötas, det torde erfarenheten få anses hafva visat under den tid fattigvårdslagen af 1871 varit gällande. Men vid sidan af detta i sin mån tillfredsställande förhållande har tillämpningen af nämnda lag ådagalagt olägenheter, som i sig sjelfva äro menliga och för framtiden kunna i betänklig mån störande eller rent af förderfvande inverka på mer än ett af

samhällets dyrbara intressen. Denna tillämpning har visserligen icke för dem, som redan äro komna, men desto mer för dem, som kunna ur en eller annan synpunkt sedt befaras framdeles komma i behof af fattigvård, mångenstädes och i många fall lagt hinder i vägen att såsom fria medborgare bestämma om valet af den vistelse och bosättningsort, som de sjelfva pröfva vara för deras utkomst eller lefnadsförhållanden gagnelig eller lämplig. I Fattigvårdsförordningens 28 paragraf heter det visserligen uttryckligen: *ej må någon för äfventyret af framtida fattigvårdstunga förmenas rätt att välja vistelseort.* Icke desto mindre är det faktiskt, att mången, ehuru obemedlad, dock ingalunda till fattigvårdstagarens kategori hörande person eller familj varder hindrad från utöfningen af sin rätt att bo och vistas, der han för sig finner bäst vara. Man vill ej draga på sig folk, som kan falla fattigvården till last, heter det, och så vägrar man en inflyttande man eller qvinna eller familj antingen att inflytta till den ort, dit inflyttning sökes, eller åtminstone att mantals- och skattskrifvas å den ort, dit inflyttning sker, vare sig i egenskap af hyresgäst eller inhysehjon eller tjenare eller statfolk. Under hvarjehanda föregifvanden få de inflyttade icke anses som vederbörligen bosatta der, hvar est de ofta under åratals bo och vistas och hafva sin sysselsättning och förtjena sitt uppehälle; och den utflyttningsattest, de medfört från den ort, derifrån de afflyttat, måste de under tiden ofta förvara i sina egna gömmor, i stället för att så, som rätt varit, hafva företett dem för vederbörande kyrkosamt mantals- och skattskrifningsförrättare och dymedelst icke blott inför husbonde, arbetsgifvare eller hyresvärd, utan äfven inför samhället i behörig ordning legitimerat sig. Så händer, att mången vare sig enskild person eller familj mot sin egen afsigt och vilja hindras från att varda någonstädes mantals- och skattskrifven, eller med andra ord att lagligen varda någonstädes bosatt till men ej blott för mantalspenningens behöriga utgående, utan äfven och framför allt till men för god samhällelig ordning. Allt detta sker emelertid af skäl, att man i afseende på ifrågavarande personer eller familjer befarar äfventyret af framtida fattigvårdstunga. Att de, som varda föremål för en sådan behandling, måste mer eller mindre komma i omständigheter, hvilka minska den vare sig ekonomiska eller moraliska sjelftillit, hvarpå den frie mannens oförkränkta lefnadsställning igenkännes, det är naturligt. Genom de trakasserier, för hvilka en person under nu angifna förhållanden knappast kan undgå att varda utsatt, händer nemligen lätt att han råkar i sådan belägenhet, som verkligen nödgar honom till sökande och berättigar honom till erhållande af fattigvård. Der så sker, är en sådan person utan sitt direkta förhållande kommen i ett lefnadsläge, som väl kan betaga honom, men svårligen ingifva honom hängifvenhet för den samhällsordning, under hvars skydd han hetes vara en fri medborgare, han lika väl som hvar och en annan,

hvilken oförvitligen sig förhållit. Det är ur denna kategori af medborgare som lösdriofvareklassen i icke oväsentlig mån rekryteras.

Är åter en person i obestriddigt behof af fattigvård, kan det ofta vara honom mycket vanskligt, hvarifrån han skall få den fattigvård, han behöfver. Denna eger han få der, hvarest han har hemortsrätt. Under ofvan skildrade förhållanden är denna hemortsrätt ofta svår nog att obestriddigen utröna. I hvad mån gällande fattigvårdsförordning underlättar utrönandet häraf kan ses af det, som i nämnda förordning § 22 härom stadgas: »i fråga om fattigvård skall svensk medborgare, för hvilken behof deraf uppstår, med nedan stadgade undantag, hafva hemortsrätt i det fattigvårdssamhälle, hvarest han senast författningsenligt *blifvit* eller *bort* blifva mantalskrifven.»

I nu anförda lagstadgande är som faktisk rättsgrund för den fattigvårdssökande och tillika såsom faktisk grund för fattigvårdssamhällets åliggande i afseende å meddelande af fattigvård angifvet icke något, som är på något visst sätt till finnandes, utan något, som *antingen är eller bort vara* på något visst sätt förefintligt. Man kan befara, att redan i en sådan vacklande bestämning lagstadgandet röjer sin olämplighet. Det tyckes liksom på förhand inbjuda till tvifvelsmål eller tvist om sjelfva den grundval, som skall bära upp det hela och utgöra stödet för hela det lagstadgade förfaringssättet. Erfarenheten i afseende å den praktiska tillämpning, lagstadgandet föranledt, rättfärdigar i fullt mått de farhågor, man kunnat på förhand hysa om dess lämplighet. Det har föranledt och föranleder dagligen oupphörliga tvistemål mellan de olika fattigvårdssamhällena om den eller den fattigvårdstagarens sannskyldiga hemortsrätt. Vid sådana tvistemåls anhängiggörande och fullföljande uppbjuder vanligen de olika fattigvårdssamhällenas kommunalanda hela sin fyndighet i utfinnandet af alla möjliga utvägar att skjuta ifrån sig skyldigheten att på grund af gällande lagstiftning egna den fattige nödig omvårdnad. Understundom har omständigheten gått så långt, att man i afsigt att varda fri från en fattigvårdstagare, låtit honom flytta in i ett annat fattigvårdssamhälle och der för ett års tid — den normala tiden för förvärfvande af ny hemortsrätt (jfr. Fattigvårdsförordningen § 25) — försett honom med nödiga medel att hyra sig bostad. Huru skall nu hemortsrätten styrkas? Visserligen heter det i Kongl. förordningen om mantals- och skattskrifningarnes förrättande § 3 mom. 1: »en hvar skall mantals- och skattskrifvas, der han har eller, *i följd af sitt vistande*, bör anses hafva sitt bo och hemvist». Men vistelse i ett eller flere år å annan ort än den, der fattigvårdssökande senast varit mantalsskrifven, kan ju till äfventyrs rubriceras som mer eller mindre tillfällig: hvar är då den rätta hemorten? Vistelsen utom den ursprungliga mantalsskrifningsorten kan ju med eller utan

särskild beräkning hafva blifvit eller anses hafva blifvit afbruten; hvar är då den rätta hemorten att söka? Till och med för en i tjänst stadd person, som, utan att vara mantalskrifven i den ort, der han tjenar eller anses tjena, varit en längre tid borta från den ort, der han senast varit mantalskrifven, kan vid fråga om fattigvårds tilldelande till äfventyrs intyg presteras från husbonde om tjänsteaftalets upphörande tillräckligt lång tid före inträdet af fattigvårdsbehovet; hvar är då den rätta hemorten? Så kan i oberäknelig mångfald rätts- eller tvisteskal förefinnas eller upptäckas, och vid hvarje sådan omständighet fäster fattigvårdssamhället oftast förhoppning om möjligheten att undgå den hotande fattigvårdstungan. Men hvad det hvarken skyr eller undgår, det är tvist och process. Det ena fattigvårdssamhället sättes i harnesk eller ställes på vakt emot det andra, och processbegäret erhåller ständig näring. Den mest förlorande vid en sådan process varder icke sällan den fattige, hvars skydd samhället har sig anförtrodt. Det arbete, som slösas på tvisternas fullföljande, och den kostnad, de direkt och indirekt förorsaka, är ofta högre att skatta än sjelfva beloppet af det fattigvårdsunderstöd, hvarom tvisterna pågått.

Af hvad nu blifvit påpekadt framgår uppenbart, att nu gällande fattigvårdslag under sin sträfvan att uppfylla sitt eget ändamål ej kunnat undgå att störande inverka på andra viktiga samfundsändamål. Hvarje svensk oförvitlig medborgares fullständiga handlingsfrihet inom gränserna för lag och rätt samt, så långt möjligt är, tvistefri stämning och godt förhållande landets särskilda kommuner emellan äro samfundsändamål allt för viktiga för att genom intrånget af en mindre lämplig lagstiftning i ett visst fall böra äfventyras. Äfventyret i båda dessa afseenden skulle försvinna, om fattigvårdslagstiftningens bestämmelser i afseende å hemortsrätt blefve ändrade, samt en fast och oomtvistlig grund för hemortsrätten funnes. En sådan finnes också verkligen i födelseorten. *Der hvar och en är född, der ege han ock i fattigvårdsafseende sin hemort.* De tilläggsbestämmelser, som en sådan grund för hemortsrätten, gjorde t. ex. med afseende å utländsk man eller qvinna eller föröfrigt i en fattigvårdslag erforderliga, behöfde ej vara många eller invecklade.

Är en sådan grund för hemortsrätten faststald, kunna inga onödiga och förargelseväckande tvister fattigvårdssamhällena emellan uppkomma, och hvarje anledning att förmena någon att bosätta sig hvar som helst för att ärligen sig försörja, är dermed också undanröjd. Man kan invända, att en sådan lagbestämmelse kunde komma att lägga fattigvårdstungan mycket ojemnt på landets särskilda kommuner. Men utvägar att råda bot mot faran af ett sådant missförhållande finnas, utom i möjligheten af statens mellankomst vid fattigvård i vissa fall, redan i nu gällande fattigvårdslagstiftning angifna

eller åtminstone antydda. I första momentet af § 9 i gällande fattigvårdsförordning heter det: »börande fattigvårdssamhället låta sig angeläget vara att bilda arbetsanstalt för dem, som stå under fattigvårdsstyrelsens husbondevælde samt att verka därför, att genom inrättande af spar- och nödhjelpskassor eller medelst andra tjenliga åtgärder framtida fattigvårdsbehof i möjlig mån förbyggas.»

Den ändring af nuvarande fattigvårdslag, som ofvan angifna grunder för fattigvården innebära, erfordrar så mycken och så mångsidig och så omsigtsfull beräkning af hvarjehanda omständigheter och förhållanden, hvilka på det hela kunna utöfva inflytande, att jag icke dristat att i formulerade lagparagrafer för Riksdagen framlägga min hemställan. Skulle de grundsatser, jag här framställt, inom Riksdagen vinna deltagande, torde lämpligaste vägen för deras legislativa genomförande vara den, att till Kongl. Maj:t ingå med anhållan derom, att förslag till en i enlighet med dessa grundsatser förändrad lagstiftning i ämnet blefve Riksdagen meddeladt.

På grund af hvad sålunda blifvit framställt, hemställer jag vördsamt, det Riksdagen ville besluta att i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla,

att Kongl. Maj:t täcktes i öfverensstämmelse med ofvan angifna grundsatser för Riksdagen framlägga förslag till förändrad lagstiftning angående fattigvården i syfte, att hemortsrätt varder ensamt eller hufvudsakligen bestämd efter födelseorten.

Om remiss till Utskott anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1881.

C. V. Linder.